

Ἐπιτρέπεται νὰ ὀρκιζόμεσθε; (Μαντζαρίδης Γεώργιος Ὁμότιμος Καθηγητὴς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Ὁ Ὀρκος

Ὅρισμός

Ὁρκος εἶναι ἡ ἐπίκληση τοῦ Θεοῦ ἢ κάποιου ἱεροῦ προσώπου ἢ πράγματος γιὰ τὴν ἐπικύρωση τῆς ἀλήθειας κάποιας διαβεβαιώσεως ἢ τῆς εἰλικρινείας κάποιας ὑποσχέσεως. Ὁ ὀρκιζόμενος ἐπικαλεῖται συχνὰ καὶ κατάρες ἐναντίον του ἢ ἐναντίον προσφιλῶν προσώπων, γιὰ τὴν περίπτωση ποὺ ἡ διαβεβαίωσή του εἶναι ψευδῆς ἢ ἡ ὑπόσχεσή του ἀνελικρινῆς. Ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν γίνεται τέτοια ἐπίκληση, ἐξυπακούεται, ὅτι ὁ ὀρκιζόμενος παραδίδεται στὴν κρίση τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ δεχθεῖ ὅποιαδήποτε τιμωρία σὲ περίπτωση ἀναληθείας ἢ ἀνελικρινείας τῶν λόγων του.

“Ἀληθείας” καὶ “ὑποσχέσεως”.

Ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενό του, ὁ ὀρκος χαρακτηρίζεται εἴτε ὡς «ὀρκος ἀληθείας» εἴτε ὡς «ὀρκος ὑποσχέσεως». Ὁ ὀρκος ἀληθείας συνδέεται μὲ τὸ

παρελθόν, ἐνῶ ὁ ὄρκος ὑποσχέσεως μὲ τὸ μέλλον. Τέλος, ἡ παράβαση τοῦ ὄρκου ἀληθείας ὀνομάζεται ψευδορκία, ἐνῶ ἡ παράβαση τοῦ ὄρκου ὑποσχέσεως ἐπιορκία.

Θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς

Ὁ ὄρκος ἀποτελεῖ παλαιότατο φαινόμενο τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ προϋποθέτει τὴν πίστη στὴ θεοκρισία, δηλαδή στὸ ὅτι ὁ Θεὸς ἢ κάποια ἀνώτερη δύναμη ἐπεμβαίνει στὰ πράγματα τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ὑποκαταστήσει τὴν ἀλήθεια ἢ τὴ δικαιοσύνη καὶ νὰ τιμωρήσει τὸ ψεῦδος ἢ τὴν ἀδικία. Ὁ ὄρκος, λοιπὸν, προϋποθέτει τὴ θρησκευτικὴ πίστη, γι' αὐτὸ στὸν ἄθρησκο δὲν ἔχει νόημα. Μέσα, ὅμως, στὸ πλαίσιο τῆς ἀνεξιθρησκίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως ἔχει εἰσαχθεῖ καὶ ὁ λεγόμενος «πολιτικὸς ὄρκος» (1) . Αὐτὸς γίνεται μὲ ἐπίκληση τῆς τιμῆς καὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ ὀρκιζομένου καὶ ἔχει σὲ περίπτωση ψευδορκίας ἢ ἐπιορκίας τὶς ἴδιες νομικὲς συνέπειες μὲ τὸν θρησκευτικὸ ὄρκο.

Ὁρκος στὴν Π. Διαθήκη

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ εἰδικότερα στὸν Μωσαϊκὸ Δεκάλογο, ἀπαγορεύεται καταρχὴν κάθε «ἐπὶ ματαίῳ» χρῆση τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ: «Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ» (2). Ἡ θέση αὐτὴ δὲν ἀποκλείει τὴ χρῆση τοῦ ὄρκου. Ἀντίθετα, μάλιστα, τὴν προϋποθέτει ἀλλὰ τὴν περιορίζει σὲ σοβαρὰ πράγματα. Ἐκεῖνο ποὺ ἀπαγορεύεται στὸν Ἰσραηλίτη εἶναι ἡ ψευδορκία ἢ ἡ ψευδομαρτυρία (3) . Ἐπίσης, ἀπαγορεύεται νὰ ὀρκιστεῖ στὸ ὄνομα ἐθνικῶν θεῶν. Ὁ ὄρκος τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ποὺ ὑποδηλώνει καὶ ἀναγνώριση τῶν θεῶν αὐτῶν ἀπὸ τὸν ὀρκιζόμενο, ταυτίζεται μὲ τὴν ἀπιστία καὶ τὴν ἀποστασία.

Ἐξάλλου, στὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐμφανίζεται ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς νὰ ὀρκίζεται μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους. Ἔτσι, ἔχουμε τὸν ὄρκο τοῦ Θεοῦ στὸν Ἄβραὰμ (4), στὸν Δαυὶδ (5) καὶ σὲ ἄλλους (6) . Ὅπως εἶναι γνωστὸ, στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Θεὸς παρουσιάζεται νὰ μετανοεῖ γιὰ ἐνέργειες ἢ παραχωρήσεις πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἐξαιτίας τῆς ἀχαριστίας τους (7). Ὁ ὄρκος λοιπὸν τοῦ Θεοῦ, ποὺ συνοδεύει τὶς ὑποσχέσεις καὶ τὶς ἐπαγγελίες του, ὑπογραμμίζει ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ τὸν ἀμετάκλητο χαρακτήρα τῶν ἀποφάσεων του καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ σπουδαιότητα τοῦ περιεχομένου τους (8). Βέβαια, ὁ ὄρκος αὐτὸς παρουσιάζει κάποια ἰδιοτυπία. Οἱ ἄνθρωποι ὀρκίζονται σὲ κάποιον ἀνώτερό τους, ἐνῶ ὁ Θεὸς μὴ ἔχοντας ἀνώτερό του, ὀρκίζεται στὸν ἑαυτὸ του (9) .

Γενικὰ, λοιπὸν, στὴν Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτη ἀπαγόρευση τοῦ ὄρκου, παρὰ μόνο αὐτοῦ ποὺ γίνεται στὸ ὄνομα ψεύτικων θεῶν. Ὁ ὄρκος χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ἢ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἐξαιτίας τοῦ ψεύδους ποὺ ἐπικρατεῖ στὶς κοινωνικὲς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ἀπιστίας ἢ

τῆς σκληροκαρδίας πού τοὺς διακρίνει στὶς σχέσεις τους μὲ τὸν Θεό. Εἶναι μάλιστα γνωστὸ, ὅτι κατὰ τοὺς μεταγενέστερους χρόνους, καὶ κυρίως κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὄρκος εἶχε πάρει τέτοια ἔκταση καὶ ἡ διατύπωσή του εἶχε ἀποκτήσει τέτοια ποικιλομορφία στὴν ἰσραηλιτικὴ κοινωνία, ὥστε νὰ ὑπάρχει γύρω ἀπὸ αὐτὸν ἀσύλληπτη περιπτωσιολογία (10).

Ἀπαγόρευση ὄρκου στὴν Κ. Διαθήκη

Στὴν Καινὴ Διαθήκη, ὅμως, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, ὁ ὄρκος ἀντιμετωπίζεται μὲ διαφορετικὸ τρόπο. Ὁ Χριστός, σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸν νόμο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὴν πράξη τῶν Ἰουδαίων, ἀπαγορεύει ἀπόλυτα τὴ χρήση τοῦ ὄρκου: «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως» (11) . Ἀκόμα διευκρινίζει, ὅτι ὄρκος εἶναι ὄχι μόνο ἡ ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίκληση ὁποιοδήποτε ἄλλου ἱεροῦ ὀνόματος ἢ πράγματος, ἐπουράνιου ἢ ἐπιγείου (12). Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχουν μόνο ἀρνητικὸ ἀλλὰ καὶ θετικὸ νόημα. Δὲν ἀπαγορεύουν μόνο τὸν ὄρκο ἀλλὰ καὶ ἀπορρίπτουν τὸ ψέμα. Ὁ ὄρκος εἶναι περιττός, ὅταν στὰ χεῖλη τῶν ἀνθρώπων τὸ ναὶ εἶναι ναὶ καὶ τὸ ὄχι ὄχι.

Ἡ δυσκολία στὴν πράξη

Ἡ καθημερινή, ὅμως, ζωὴ παρουσιάζεται προβληματικὴ. Τὸ ναὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμα καὶ τῶν Χριστιανῶν, δὲν δηλώνει πάντοτε τὴν ἀλήθεια γιὰ τὰ πράγματα. Γι' αὐτὸ θὰ μπορούσε κάποιος νὰ ἰσχυριστεῖ, ὅτι δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχει νόημα ἡ χρήση τοῦ ὄρκου. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅμως αὐτὸς προεξοφλεῖ, ὅτι ἡ ὑπαρξη κάποιου κακοῦ νομιμοποιεῖ τὴ θεσμοποίηση κάποιου ἄλλου. Ἔτσι παραγνωρίζεται ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ θεσμοποιεῖται ἡ καταστρατήγηση μίας θρησκευτικῆς ἐντολῆς ἐν ὀνόματι τῆς ψευτιᾶς καὶ τῆς ἀπάτης, πού ὑπάρχει στὴν κοινωνικὴ ζωὴ.

Καὶ ἂν ἡ καταστρατήγηση αὐτὴ ὀδηγοῦσε πραγματικὰ στὴν καταπολέμηση τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ, θὰ μπορούσε ἴσως νὰ δικαιολογηθεῖ κοινωνικά, ἔστω καὶ ἂν ἔπρεπε νὰ καταδικαστεῖ θεολογικά. Ἄν ὅμως συμβαίνει καὶ τὸ κοινωνικὸ κακὸ νὰ διατηρεῖται —ἢ καὶ νὰ μεγεθύνεται— καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐντολὴ μαζί μὲ τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου νὰ καταπατοῦνται ἐν ὀνόματι τῆς δῆθεν καταπολεμήσεως τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ, γίνεται φανερὸς ὁ παραλογισμὸς.

Περιπτώσεις ὄρκου στὴν Κ. Διαθήκη

Ὅσοι ὑποστηρίζουν τὴ χρήση τοῦ ὄρκου, παρατηροῦν διαθήκη ἀκόμα, ὅτι καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ ἀπαγόρευσή του δὲν εἶναι ἀπόλυτη. Σημειώνουν, ὅτι ὑπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες ὀρκίστηκε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἢ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Καὶ πραγματικά, ὅταν ὁ Χριστὸς κλήθηκε ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα νὰ

διαβεβαιώσει ένόρκως, ἂν εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀπήντησε μὲ τὴ φράση «σὺ εἶπας» (13), πὺν μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ ὡς κατάφαση στὴν πρόκληση γιὰ ἔνορκη διαβεβαίωση. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐπικαλεῖται σὲ ὀρισμένα σημεῖα τῶν ἐπιστολῶν του τὸν Θεὸ ὡς μάρτυρα τῶν λόγων του (14). Μήπως ἔχουμε, λοιπὸν, ἐδῶ ἀποκλίσεις ἀπὸ τὸν γενικὸ κανόνα τοῦ Χριστοῦ «μὴ ὁμόσαι ὄλως»;

Ἡ βασικὴ διαφορὰ

Οἱ ὅρκοι πὺν ἀναφέρονται στὴν Καινὴ Διαθήκη διαφέρουν βασικὰ ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι σωστὴ ἡ ἐπίκλησή τους γιὰ τὴ δικαιολόγηση τοῦ ὅρκου στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Οἱ ὅρκοι τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν ἀφοροῦν ἀνθρώπινες ὑποθέσεις, ἀλλὰ ἀλήθειες πὺν ἀναφέρονται στὸν ἴδιο τὸν Θεό. Ὁ Χριστὸς ἀνταποκρινόμενος στὴν πρόσκληση τοῦ ἀρχιερέα νὰ διαβεβαιώσει, ἂν εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν διαβεβαιώνει μίᾳ ὀποιαδήποτε ἀλήθεια, ἀλλὰ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴ θεότητά του.

Τὸ ὄνομα τοῦ αἰωνίου Θεοῦ δὲν χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐπικυρωθεῖ κάποια συμβατικὴ ἀλήθεια ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἴδιο σχεδὸν παρατηρεῖται καὶ στὶς περιπτώσεις τῶν ὅρκων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ὁ Ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ ἐπικαλεῖται ὡς μάρτυρα τὸν Θεό, γιὰ νὰ ἐπικυρώσει τὴν ἀλήθεια ἢ τὴν αὐθεντικότητα τοῦ κηρύγματος καὶ γενικότερα τῆς ἀποστολῆς του στὸν κόσμο. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ, ὅτι οἱ περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὀποῖες ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐπικαλεῖται τὴ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, συνδέονται μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ θείου θελήματος στοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ ὅρκος τοῦ Ἀποστόλου παρέχεται μέσα στὸ γενικότερο πλαίσιο τῆς θεοπνευστίας του (15).

Μὲ ὄσα σημειώθηκαν γίνεται, νομίζουμε, φανερὸ, ὅτι οἱ περιπτώσεις ὅρκων πὺν ἀναφέρονται στὴν Καινὴ Διαθήκη ἔχουν ἐντελῶς ἰδιαίτερο χαρακτήρα καὶ δὲν περιορίζουν τὴν ἀπόλυτη ἀπαγόρευση τοῦ ὅρκου οὔτε δικαιολογοῦν τὴ χρῆση του στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Ἡ ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἐπικύρωση τῶν λόγων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεμιτὴ, ὅταν γίνεται γιὰ θεῖες ἀλήθειες. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ ὀρκιζόμενος πρέπει ἢ νὰ εἶναι θεόπνευστος ἢ νὰ βεβαιώνει ἀλήθειες πὺν φανέρωσε ὁ Θεὸς στὸν κόσμο. Σὲ κάθε ἄλλη περίπτωση, ἡ χρῆση τοῦ ὅρκου ἀποτελεῖ παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς.

Ἡ θέση τῶν Πατέρων

Τὴν ἀπόλυτη ἀπαγόρευση τοῦ ὅρκου διδάσκουν ὁμόφωνα οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (16). Ὁ Μ. Βασίλειος ἐπισημαίνει, ὅτι ὁ ὅρκος ἀπαγορεύθηκε μίᾳ γιὰ πάντα (17). Στὸ ἐρώτημα, πῶς μπορεῖ κάποιος νὰ πείθει τοὺς ἄλλους, ὅταν ἀποφεύγει τὸν ὅρκο, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀπαντᾷ: μὲ τὸν λόγο καὶ τὴ

συμπεριφορά, πού θα πιστοποιεί τὸν λόγο του (18). Ἡ ἐπιρκία, ὅπως καὶ ἡ ψευδορκία, εἶναι ἄρνηση τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ὅμως προϋποθέτει τὸν ὄρκο, γιατί δὲν μπορεῖ κάποιος νὰ ἀθετήσῃ ὄρκο πού δὲν ἔδωσε(19).

Παράλληλα, βέβαια, αὐτὸς πού δὲν ὀρκίζεται δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτεῖ ὄρκο ἀπὸ τοὺς ἄλλους (20). Ἐξάλλου, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ὄρκος στὸ Εὐαγγέλιο πού ἀπαγορεύει τὸν ὄρκο ἀποτελεῖ ὕβρη καὶ καθαρὴ παραφροσύνη (21). Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀπορρίπτει, ἐπίσης, τελείως τὴ χρήση τοῦ ὄρκου. Σὲ ὅσους ὅμως δεσμεύτηκαν μὲ ὄρκο, προτείνει νὰ τηρήσουν πιστὰ τὶς ὑποσχέσεις τους, ἂν αὐτὲς εἶναι σύμφωνες μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ζητήσουν ταυτόχρονα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, γιατί ἀκόμα καὶ σὲ περίπτωση εὐορκίας δὲν παύουν νὰ εἶναι παραβάτες τῆς ἐντολῆς του(22).

Οἱ νεώτερες ἐξελίξεις

Ἡ χρήση, λοιπὸν, τοῦ ὄρκου στὴν καθημερινὴ ζωὴ ἀποτελεῖ καταστρατήγηση τῆς ρητῆς ἐντολῆς τοῦ Χριστοῦ «μὴ ὀμόσαι ὅλως». Τὸ παράδοξο μάλιστα εἶναι, ὅτι ὁ ὄρκος χρησιμοποιεῖται σήμερα ἐπίσημα καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοσύνη. Ἡ ἀπαράδεκτη αὐτὴ κατάσταση ἐμφανίστηκε μὲ τὴν ἀνασύσταση τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους(23). Ἐξαιτίας τῆς δημιουργήθηκε ἡ ἔντονη διαμάχη ἀνάμεσα στὸν Οἰκονόμο τὸν ἐξ' Οἰκονόμων καὶ τὸν Θεοκλητὸ Φαρμακίδη. Ὁ πρῶτος, ἀκολουθώντας τὴν ὀμόφωνη διδασκαλία ἀλλὰ καὶ τὴν πράξη τῆς Ἐκκλησίας, ὑποστήριξε ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ὀρκίζονται. Ἀντίθετα, ὁ Φαρμακίδης θεώρησε τὸν ὄρκο ἐπιτρεπτό, ἰδίως ὅταν ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν πολιτεία(24).

Ἀντιμετωπίζοντας τὸ θέμα αὐτὸ, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξέδωσε τὸ 1849 ἐγκύκλιο ἐπιστολὴ «Πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ὀρθοδόξους», πού ὑπογράφεται καὶ ἀπὸ τοὺς Προκαθημένους τῶν τριῶν ἄλλων πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων. Στὴν ἐπιστολὴ καυτηριάζεται μὲ δριμύτητα ἢ ἄποψη, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστη δὲν ἀπαγορεύει τὸν ὄρκο καὶ ὅτι οἱ πιστοὶ μποροῦν νὰ ὀρκίζονται στὰ δικαστήρια «ἀπροκριματίστως καὶ ὁσίως»(25).

Ἀμφισβητήσιμη χρησιμότητα

Ἐνῶ ὅμως ἀπὸ θεολογικὴ ἄποψη ὁ ὄρκος εἶναι ἀπαράδεκτος, στὸ πλαίσιο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὑποστηρίζονται ἀλληλοσυγκρουόμενες ἀπόψεις. Ἄλλοι δέχονται τὴ χρησιμότητα καὶ ἀναγκαιότητά του γιὰ τὴν ἐξεύρεση τῆς ἀλήθειας ἢ γιὰ τὴν ἠθικὴ δέσμευση τοῦ ἀνθρώπου σὲ κάποιον σκοπὸ, ἐνῶ ἄλλοι ἀποδοκιμάζουν τὴ χρήση του εἴτε γιὰ λόγους ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως εἴτε γιὰ λόγους ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Ὄταν ὁ ἄνθρωπος γιὰ θρησκευτικὸς ἢ ἄλλους λόγους δὲν θέλει νὰ ὀρκιστεῖ, ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ὄρκου δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἀπαράδεκτη

παραβίαση τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεώς του ἀλλὰ καὶ θεσμοποιημένη προσβολὴ (26) .

Ἄλλωστε ἡ χρησιμότητα τοῦ ὄρκου γιὰ τὴν ἐξεύρεση τῆς ἀλήθειας εἶναι πολὺ ἀμφισβητήσιμη. Σχετικὰ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος λέει: «Ἄν πιστεύεις, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φιλαλήθης, μὴν τὸν ἐξαναγκάσεις νὰ ὀρκιστεῖ· ἂν πάλι γνωρίζεις ὅτι ψεύδεται, μὴν τὸν ἀναγκάσεις νὰ ἐπιορκίσει» (27) . Ὁ φιλαλήθης λέει τὴν ἀλήθεια, καὶ ὅταν ἀκόμα δὲν πιεστεῖ μὲ τὸν ὄρκο, ἐνῶ ὁ ψευδολόγος δὲν διστάζει νὰ καταφύγει στὸ ψεῦδος καὶ ἐνόρκως, ὁπότε προσθέτει στὴν ψευδολογία του καὶ τὴν ψευδορκία ἢ τὴν ἐπιορκία.

Πρακτικὲς προτάσεις

Ὁ Χρῆστος Ἀνδροῦτσος, ἂν καὶ δὲν θεωροῦσε ὡς ἀπόλυτη τὴν ἀπαγόρευση τοῦ ὄρκου στὸν Χριστιανισμό, δεχόταν ὅτι ὁ ὄρκος εἶναι ἐπαχθῆς τύπος, πού πρέπει νὰ καταργηθεῖ. Ὡς μέτρα γιὰ τὴ σταδιακὴ κατάργησή του εἶχε προτείνει τὰ ἑξῆς:

α) Νὰ καταργηθεῖ πρὶν ἀπὸ ὅλα ὁ ὄρκος τῆς ἐπαγγελίας καὶ νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ ἀπλὲς ἐκφράσεις, πού νὰ βεβαιώνουν ὅτι ὁ ὑπάλληλος θὰ ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά του τίμια καὶ εὐσυνείδητα.

β) Νὰ περιορισθεῖ ὁ ὄρκος σὲ σοβαρότατα πράγματα, νὰ μὴν ἐπιβάλλεται γιὰ χρηματικὰ ζητήματα καὶ νὰ παρέχεται μὲ ὅλη τὴν ἀπαιτούμενη σοβαρότητα.

γ) Νὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἐλεύθεροι νὰ ὀρκίζονται ἢ ὄχι (28).

Τὸ τρίτο ἀπὸ τὰ μέτρα αὐτά, πού σὲ τελικὴ ἀνάλυση κάνει περιττὰ καὶ τὰ δύο προηγούμενα, εἶχε ἤδη κατοχυρωθεῖ στὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975. Σύμφωνα μὲ αὐτὸ, κανένας Ἑλληνας πολίτης δὲν πρέπει νὰ ὑποχρεώνεται νὰ ὀρκίζεται, ὅταν οἱ θρησκευτικὲς του πεποιθήσεις ἀπαγορεύουν τὸν ὄρκο (29). Καὶ οἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 220§ 2 τοῦ ΚΠοινΔ καὶ 408 § 3 τοῦ ΚΠολΔ δίνουν τὸ δικαίωμα, σὲ ὅσους πρεσβεύουν θρησκεία πού δὲν ἐπιτρέπει τὸν ὄρκο, νὰ μὴν ὀρκίζονται ἀλλὰ νὰ δίνουν τὴ διαβεβαίωσή τους, ἐπικαλούμενοι τὴν τιμὴ καὶ τὴ συνείδησή τους. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ ὅσους δὲν πρεσβεύουν καμία θρησκεία. Κατὰ περίεργο ὅμως καὶ ἀντισυνταγματικὸ τρόπο, τὸ δικαίωμα αὐτὸ δὲν ἀναγνωριζόταν στοὺς Ὀρθόδοξους Χριστιανούς, ὅταν καὶ αὐτοὶ δήλωναν, ὅτι πρεσβεύουν θρησκεία πού ἀπαγορεύει τὸν ὄρκο. Γι' αὐτὸ εἶχε τονισθεῖ ἀπὸ πολλοὺς ἡ ἀνάγκη γιὰ προσαρμογὴ τῆς σχετικῆς νομοθεσίας πρὸς τὸ Σύνταγμα (30), ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1998 δημιουργήθηκε καὶ σχετικὴ νομολογία μὲ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (Ἀριθμ. 2601/1998). Ἐδῶ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἐπισημανθεῖ καὶ ἡ παράλειψη τῆς ἀρμόδιας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς νὰ τακτοποιήσῃ τὸ θέμα. Ἡ ἀπλὴ δήλωσή της, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἀπαγορεύει τὸν ὄρκο θὰ ἦταν ἀρκετὴ γιὰ

τήν κατάργηση τῆς ἐπιβολῆς του.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὶς 16.9.2001 τὸ ἄρθρο 408 τοῦ ΚΠολΔ. ἀντικαταστάθηκε μὲ τὸ ἄρθρο 14 τοῦ Ν. 2915.2001, τὸ ὁποῖο στὴν § 7 ὀρίζει, ὅτι ὁ μάρτυρας ποὺ ὀφείλει νὰ ὀρκισθεῖ ἐρωτᾶται, ἂν προτιμᾷ νὰ δώσει θρησκευτικὸ ἢ πολιτικὸ ὄρκο, χωρὶς νὰ δηλώσει τὸ θρήσκευμά του. Ἔτσι καὶ ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανὸς μπορεῖ νὰ δηλώσει «στὴν τιμὴ καὶ στὴ συνείδησή» του τὴν ἀλήθεια τῆς καταθέσεώς του.

Παραπομπές

Βλ. Β. Ἀντωνιάδου, Ἐγχειρίδιον κατὰ Χριστὸν Ἠθικῆς, τόμ. Β', Κωνσταντινούπολις 1927, σ. 205.

Ἐξοδ.. 20,7. Πρβλ. Δεύτ. 5,11.

«Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ». Ἐξοδ. 20,16. Δεύτ. 5,11. «Οὐκ ὀμεῖσθε τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ καὶ οὐ βεβηλώσετε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν». Λευιτ. 19,12. Πρβλ. καὶ Μάλ. 3,5.

«Κατ' ἑμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος, οὐ εἶνεκεν ἐποίησας τὸ ρῆμα τοῦτο, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ, ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου...». Γέν. 22,16 κ.ε.

«Ἦμοσε Κύριος τῷ Δαυιδ ἀλήθειαν καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτήν», Ψάλμ. 131,11.

Βλ. π.χ. Δεύτ. 6,18. Ἄμ. 4,2.6,8. Ἦσ. 45,23 κ.α.

Βλ. π.χ. Α' Βάσ. 15,35. Α' Πάρ. 21,15. Ψάλμ. 105,45.

Βλ. Ψάλμ. 109,4. Ἐβρ. 7,20-22 .

Βλ. Ἐβρ. 6,13-6.

Βλ. Μάτθ. 5,33 κ.ε. 23,16 χ.ε.

Μάτθ. 5,34.

Βλ. Μάτθ. 5,34-7.

Μάτθ. 26.64.

Βλ. Ρώμ. 1.9. Β' Κόρ. 1.23. Γάλ. 1,20. Φίλοι. 1,8. Α Θέσ. 2,5.

Βλ. Β' Κόρ. 1,15 κ.ε. Γρηγορίου Θεολόγου, Ἔπη ἠθικά, PG 37,806.

Βλ. π.χ, Ἰουστίνου, Ἀπολογία 1,16,5. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 199 (Κανονικὴ) 29, ἔκδ. Υ. Courtonne, τόμ. 2, σ. 160,PG32,725AB. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα 45,17, PG 36,648B. Ἔπη ἠθικά 24, PG 37,790. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 1,155, PG 78,288A.

Βλ. Μ. Βασιλείου, Κανῶν 29.

Βλ. Γρηγορίου Θεολόγου, Ἔπη ἠθικά, PG 37,940.

Βλ. Γρηγορίου Νυσσης, Εἰς ἄσμα ἀσμάτων 13, ἔκδ. W. Jaeger, Gregorii Nysseni Opera, τόμ.. 8, σ, 371, PG44,1040A.

Βλ. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 155, PG 78,288A.

«Σὺ δέ, εἴ μηδὲν ἕτερον, αὐτὸ γοῦν τὸ βιβλίον αἰδέσθητι ὃ προτείνεις εἰς ὄρκον, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ μετὰ χεῖρας λαμβάνων κελεύεις ὀμνύναι, ἀνάπτυξον, καὶ ἀκούσας τί περὶ ὄρκων ὁ Χριστὸς ἐκεῖ διαλέγεται, φρίξον καὶ ἀπόστηθι. Τί οὖν ἐκεῖ περὶ ὄρκων φησὶν; Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὁμόσαι ὅλως· σὺ δὲ τὸν νόμον τὸν κωλύοντα ὀμνύναι, τοῦτον ὄρκον ποιεῖς; Ὡ τῆς ὑβρεως! Ὡ τῆς παροινίας! Ταυτὸν γὰρ ποιεῖς, ὡσπερ ἂν εἰ τις τὸν νομοθέτην τὸν κωλύοντα φονεύειν, αὐτὸν σύμμαχον κελεύει γενέσθαι πρὸς τὴν σφαγὴν». Ἰω. Χρυσόστομος, Εἰς ἀνδριάντας 15,5, PG 49,160.

Γρηγορίου Παλαμᾶ, Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας 3, ἔκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Συγγράμματα, τόμ. 5, σ. 254-5. Γιὰ ἀπόψεις συγγραφέων τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας σχετικά μὲ τὸν ὄρκο βλ. Β. Καλλιακμάνη, Ἡ χρῆση τοῦ Δεκαλόγου στὴν Τουρκοκρατία, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 108-17.

Βλ. Τ. Γριτσοπούλου, «Περὶ ὄρκου», Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου 7(1952), Ἀθῆναι 1952, σ. 115 κ.ε.

Βλ. (Θ. Φαρμακίδου), Περὶ ὄρκου, Ἀθῆναι 1849. Νεκταρίου Κεφαλαῖ, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, «Περὶ ὄρκου», Θεολογικαὶ μελέται (ἔκδ. Τίτου Ματθαϊάκη, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας), Ἀθῆναι 1990, σ. 61 κ.ε.

Γ. Ράλλη – Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα Θεῶν καὶ Ἱερῶν κανόνων, τόμ. 5, Ἀθῆναι 1855, σ. 617 κ.ε.

Βλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, Σύστημα Ἠθικῆς, σ. 340, βλ. καὶ σήμ. σ. 341-3.

Ἰω. Χρυσόστομος, Εἰς ἀνδριάντας 15,5, PG 49,161

Βλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, σ. 341.

Βλ. Ἄρθρο 13 §1.

Γιὰ περισσότερα βλ. Γ. Ἀρβανίτη, Ποινικὰ Χρονικὰ 29(1979), σ. 179- 182. Γ. Μαντζαρίδη, «Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ὄρκου», Μελέτες, τεύχ. 5, Θεσσαλονίκη 1979, σ. 116-22. Εὐ. Μαντζουνέα, Τὸ πρόβλημα τοῦ ὄρκου, Ἀθῆναι 1979. Εὐ. Κρουσταλάκη, «Ἡ ὑποχρέωση ὀρκοδοσίας ἐκείνων ποὺ πρεσβεύουν τὴ χριστιανικὴ θρησκεία, ἰδίως μετὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975», Δίκη 11(1980), σ. 3-33, Γ. Πρίντζιπα, «Ὁ δικονομικὸς ὄρκος καὶ ἡ ἀντίθεσή του πρὸς τὸ Σύνταγμα», Δίκη 11(1980), σ. 33-43. Σ. Παπαθεμελή, Τὸ ζήτημα τοῦ ὄρκου, Θεσσαλονίκη 1981. Δ. Ἀθανασοπούλου, Τὸ ἀπαράδεκτόν του ὄρκου, Ἀθήνα 1994.

Πηγή: agiazoni.gr